

Федорова Ольга Володимирівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської мови
з підготовки морських фахівців за скороченою програмою
Херсонська державна морська академія, Україна

РОЛЬ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ У ВИКЛАДАННІ МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

***Анотація.** Дослідження спрямоване на аналіз зарубіжних наукових доробків щодо імплементації генеративного штучного інтелекту у сучасну освіту в руслі людиноцентричного підходу. У статті розглянуто роль чат-ботів у викладанні та вивченні іноземної мови. Також детально описано функції та інструменти чат-ботів для підготовки викладачів до занять з морської англійської мови. У ході дослідження визначено додаткові можливості чат-ботів у розробці завдань для контролю рівня сформованості компетенцій студентів, етапів заняття, різноманітних методичних матеріалів та незалежного оцінювання під час екзаменів.*

«Генеративний штучний інтелект (далі – ШІ) – це тип штучного інтелекту, який може навчатися на великих обсягах даних і імітувати їх, щоб створювати контент, такий як текст, зображення, музика, відео, код, тощо, на основі вхідних даних або підказок» [5]. Застосування генеративного ШІ у викладанні та вивченні мов є перспективним напрямком досліджень, що, безумовно, стане каталізатором трансформацій парадигми мовної освіти.

Ключовими функціями генеративних моделей ШІ є «створення», «написання» чи «вироблення» нового оригінального контенту: від ілюстративного матеріалу, текстів та есе, до аудіо та відео записів на певну тематику. Приклади добре відомих інструментів генеративного ШІ включають програми ChatGPT, Gemini, Claude, Grok, Copilot та інші. Цей тип ШІ може обробляти мультимедіа, створювати тексти і зображення, відповідати на інструкції з когерентними, налаштованими під людину відповідями.

Серед основних технологічних можливостей генеративного ШІ слід виділити машинний аналіз і розуміння людської мови, машинне навчання та залучення глибинної нейронної мережі, самонавчання і розвиток із використанням величезної кількості даних, автоматичне розпізнавання мови, обробка і перетворення мови в текст, обробка і перетворення тексту в аудіо чи відео [4].

Наразі в освітніх закладах світу і України присутні різноманітні настрої щодо імплементації генеративного ШІ до освітніх систем. Риторичним залишається питання «як найкраще сприяти навчанню своїх учнів та уникнути

пасток, пов'язаних з новітніми технологіями?»).

Метою дослідження є визначення ролі й можливостей генеративного ШІ у викладанні морської англійської мови.

Наявна література, присвячена застосуванню генеративного ШІ в освіті, як і загалом, все ще дуже обмежена. Пік уваги до технології ШІ прийшовся після запуску чат-боту ChatGPT наприкінці 2022 року. Наукові доробки цього напрямку почали з'являтися у електронних базах SCOPUS, Web of Science та Google Scholar у 2023-2024 роках. Так, за останні роки було досліджено інструменти навчання в рамках чат-ботів [14], системи діалогу з ШІ [13], платформи та програми на базі ШІ [12] тощо. Проте більше уваги надають саме дослідженню можливостей програм чат-ботів в освіті: роль чат-боту у вивченні та оцінюванні іноземної мови [7, 10], імплементація чат-ботів у розвиток м'яких умінь, персоналізоване навчання іноземної мови [3, 11], ChatGPT як ефективний інструмент підготовки викладачів [1] та інші.

Людиноцентричний підхід до застосування ШІ стає наразі все більш вагомим, надаючи вчителям і студентам можливості використання цієї технології у спосіб, який дозволяє їм поглибити навчання і покращити навички. ШІ повинен використовуватися з чіткою метою так, щоб це доповнювало викладача в контекстах, де це актуально. Так, ШІ може надати учням можливість використовувати автоматично створений контент, але викладачі залишаються важливою невід'ємною частиною навчального процесу, забезпечуючи його ефективність там, де технологія ШІ є недостатньою: розвиток комунікативних навичок, міжособистісних умінь, навичок співпраці, вирішення проблем, критичного мислення, етичності, емпатії тощо [2].

Загалом серед наукових доробків переважає позитивне ставлення до залучення генеративного ШІ до освіти, якщо тільки учасники навчального процесу (в особливості студенти) не будуть цілковито перекладати свої обов'язки та потреби на цю технологію. Система генеративного ШІ може допомогти студентам, які вивчають іноземну мову, покращити свої навички письма, забезпечуючи зворотний зв'язок у реальному часі щодо лексичних одиниць, граматичних структур, компанування речень у рамках персоналізованого навчання [13]. Залучені програми ШІ можна адаптувати до рівня знань студентів, темпу навчання та когнітивних здібностей, і тому можуть функціонувати як віртуальні приватні викладачі з персоналізованим зворотним зв'язком [15] під час «домашнього навчання». Також чат-боти надають широкі можливості для практики, відстеження власного прогресу, можливості отримання негайного зворотного зв'язку у будь-який час та

детальних рекомендацій щодо будь-якої навчальної проблеми [2]. Це сприяє підвищенню мотивації, творчості та активності студентів.

Викладачі можуть розглядати програму чат-боту як віртуального експерта/асистента або як рефлексивний інструмент створення оригінального навчального матеріалу будь-якого формату, перевірки та оцінювання робіт, чи як стимул критичного мислення й креативності. З точки зору розробки матеріалів і планування уроків [8] чат-бот може допомогти викладачам ефективно генерувати завдання, тести та навіть плани уроків, заощаджуючи дорогоцінний час і зусилля, які могли б бути використується для інших важливих аспектів підготовки. Так, програми генеративного ШІ можуть швидко генерувати чернетки, складати короткі есе, виправляти граматичні помилки та доповнювати речення чи абзаци. Ці програми можуть полегшити генерування ідей, наведення прикладів чи створення сценаріїв та ситуацій до будь-якої теми [9]. Також при створенні аудіо контенту викладач може задавати необхідний діапазон прослуховування відповідно до рівня студентів, наприклад, прискорення/уповільнення темпу, лише аудіо, аудіо та інші візуальні ефекти, повне відео [4].

Залучення генеративного ШІ до викладання морської англійської мови у стінах навчальних закладів може бути реалізованим у наступному форматі:

– створення навчальних текстів, аудіо чи відео матеріалів з необхідної теми (наприклад, Types of enclosed spaces, Ship security levels, Hazards of coastal waters тощо) та саме з тими лексичними чи граматичними одиницями, які вивчаються на уроці. Наприклад, «напиши текст на англійській мові на тему небезпек у навігації вантажного судна у прибережних морських водах, використовуючи слова *eddy, flotsam, dense traffic, sandbanks, run aground, high waves, navigational aids*»: “*Navigating a cargo vessel in coastal waters presents numerous challenges that demand vigilance and precision. Coastal regions often feature **dense traffic**, with fishing boats, ferries, and other vessels converging in narrow channels, increasing the risk of collisions. Strong currents and **eddies** can unpredictably alter a ship’s course, especially near headlands or estuaries, complicating maneuvering. **High waves**, driven by sudden storms or shallow seabeds, threaten stability and may reduce visibility. Shallow waters conceal **sandbanks**, which pose a significant hazard; a miscalculation can cause a vessel to **run aground**, damaging the hull and risking cargo loss or environmental disaster ...*” [6];

– опис стандартних судових операцій (швартування, зняття з якоря, вантажні операції), діалоги між членами екіпажу (навігація, машинні операції, безпека), спілкування з береговими службами (VTS, порт-контроль) із

використанням стандартних фраз спілкування на морі, описи аварійних ситуацій та процедур (пожежа, залишення судна), тощо;

– написання кейсів (аутентичних текстів про певні події чи ситуації, що трапились у морі) відповідно до теми заняття. Наприклад, «напиши кейс про пожежу на судні через незадекларований вантаж у контейнері»: **“Case Study: Fire on a Container Vessel Due to Undeclared Cargo Incident Overview. On March 15, 2025, a fire broke out aboard the MV Ocean Carrier, a 10,000 TEU container vessel, while transiting through the Malacca Strait. The blaze originated in a cargo hold containing stacked containers, one of which held undeclared hazardous materials. The incident led to significant damage, crew injuries, and a week-long disruption of the vessel’s operations...”** [6];

– генерування тестів або вправ будь-якого виду – контрольованих, напів-контрольованих або на вільне говоріння, які створюються вже з правильними відповідями та поясненнями до них. Наприклад, «напиши вправу на англійській мові на вірно невірно до написаного кейсу»: **“Instructions: Read the following statements based on the case study about the fire on the container ship “Sea Breeze.” Decide whether each statement is True or False. Provide a brief explanation for your answer based on the case study.**

1. The fire occurred in a container declared to contain lithium-ion batteries.

Answer: False Explanation: The container was declared to carry household electronics, but it actually contained lithium-ion batteries, which were undeclared.

2. The incident took place near the Port of Odesa in the Black Sea.

Answer: True Explanation: The case study states that the fire occurred in territorial waters near the Port of Odesa, Black Sea... [6]”;

– створення комунікативних ситуацій з будь-яких тем для екзаменаційних білетів;

– незалежне оцінювання рівня компетентності студента під час екзаменаційних або випускних екзаменів;

– створення «рольових ігор» для імітації реальних ситуацій, генерація тем для обговорень на заняттях;

– виконання функцій словника та перекладача;

– роз’яснення абревіатур, скорочень, морських термінів, стандартних фраз спілкування на морі;

– генерування випадкових питань та типових відповідей на них в рамках підготовки студентів до співбесіди з судноплавними компаніями;

– написання креативних «Starter» або «Warmer» для початку заняття у вигляді word clouds, puzzles, mind maps тощо. Наприклад, «створи стартер для заняття з англійської мови на тему Risks of enclosed spaces on ship»: **“Activity:**

"What's the Risk?" Think-Pair-Share. Warm-Up Discussion (3 minutes).

1. Show students an image of an enclosed space on a ship (e.g., a cargo hold or fuel tank).

2. Ask open-ended questions to spark curiosity: What do you think this place is? Why might it be dangerous to work here? Have you ever been in a small, enclosed space? How did it feel?

3. Write down 2-3 student responses on the board to validate their ideas" [6];

– написання базового конспекту заняття для подальшого доопрацювання викладачем, де ШІ генерує не лише завдання за будь-якою навчальною моделлю, але і прописує мету для кожного етапу заняття, задіяні матеріали, відведені на кожну вправу час, домашнє завдання, поради для викладача, тощо.

При залученні генеративного ШІ до викладання іноземної мови важливо дотримуватись людиноцентричного підходу, адже саме викладачі відповідають за підходи, матеріали, завдання, засновані на рекомендаціях ШІ. Будь-який згенерований навчальний контент підлягає критичному аналізу викладача, його доповненню чи редагуванню.

Висновки. Поява генеративного ШІ, зокрема програм чат-боту, має величезне значення для різних сфер, включаючи викладання та вивчення морської англійської мови. Вчені єдині у думці, що залучення ШІ до вивчення іноземних мов значно вплине на майбутній формат вивчення мови, її викладання та оцінювання. Беззаперечною перевагою генеративного ШІ в освіті є його здатність не просто аналізувати, а саме створювати новий контент: від ілюстративного матеріалу, текстів та есе, до аудіо та відео записів на будь-яку тематику. Ці можливості характеризують ШІ як цінний інструмент у арсеналі будь-якого викладача англійської мови, допомагаючи робити заняття більш інтерактивними, ефективними та цікавими.

Список використаних джерел:

1. Bonner E., Lege R., & Frazier E. (2023) Large Language Model-Based Artificial Intelligence In The Language Classroom: Practical Ideas For Teaching. *Teaching English with Technology*, 23 (1), 23-41. Вилучено з: <https://doi.org/10.56297/BKAM1691/WIEO1749>
2. English language education in the era of generative AI: our perspective (2023) *Cambridge*. Вилучено з: English language education in the era of generative AI: our perspective
3. Forrester A. (2023) ChatGPT: What does it Mean for Language Centres? *STiLE-Scholarship of Teaching in Language Education*. Вилучено з: <https://www.stile.hk/osp/article/view/73>
4. Galaczi E., Luckin R. (2024) Generative AI and Language Education: Opportunities, Challenges and the Need for Critical Perspectives. Вилучено з: *CPELE_Generative AI and Language Education Opportunities Challenges and the Need for Critical Perspectives_FINAL (1).pdf*
5. Generative Artificial Intelligence (AI). *Harvard University Information Technology*. Вилучено з: <https://www.huit.harvard.edu/ai>
6. Grok (2025) Штучний інтелект, розроблений xAI. Вилучено з: <https://www.grok.com>
7. Hong WCH. (2023) The impact of ChatGPT on foreign language teaching and learning: opportunities in education

- and research. *Journal of Educational Technology and Innovation*, 5 (1), 37-45. Вилучено з: <https://jeti.thewsu.org/index.php/cieti/article/view/103/64>
8. Koraishi O. (2023) Teaching English in the age of AI: Embracing ChatGPT to optimize EFL materials and assessment. *Language Education & Technology (LET Journal)*, 3 (1), 55-72. Вилучено з: <https://langedutech.com/letjournal/index.php/let/article/download/48/37>
  9. Law L. (2023) Application of Generative Artificial Intelligence (GenAI) in Language Teaching and Learning: A Scoping Literature Review. DOI:10.13140/RG.2.2.15263.33445
  10. Sakai N. (2023) Investigating the Feasibility of ChatGPT for Personalized English Language Learning: A Case Study on its Applicability to Japanese Students. Вилучено з: <https://osf.io/cv9f2/download>
  11. Siegle D. (2023) A Role for ChatGPT and AI in Gifted Education. *Gifted Child Today*, 46 (3). Вилучено з: <https://doi.org/10.1177/10762175231168443>
  12. Vera F. (2023) Integrating Artificial Intelligence (AI) in the EFL Classroom: Benefits and Challenges. *Transformer Electronic Journal*, 4 (2). Вилучено з: <https://revistatransformar.cl/index.php/transformar/article/download/93/49>
  13. Zhai C. & Wibowo S. (2023) A systematic review on artificial intelligence dialogue systems for enhancing English as foreign language students' interactional competence in the university. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 4, 100-134. Вилучено з: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.100134>
  14. Zhang R., Zou D., & Cheng G. (2023) Chatbot-based learning of logical fallacies in EFL writing: perceived effectiveness in improving target knowledge and learner motivation. *Interactive Learning Environments*. Вилучено з: <https://doi.org/10.1080/10494820.2023.2220374>
  15. Zhu C., Sun M., Luo J., Li T., & Wang M. (2023) How to harness the potential of ChatGPT in education? *Knowledge Management & E-Learning*, 15 (2), 133-152. Вилучено з: <https://doi.org/10.34105/j.kmel.2023.15.008>